

ሚ/ር ልኡል ገብረአብ
“ደቀንስትዮ - ዓንዲ-ሕጻን ህዝብን መንግስትን ኢና!”
ቀዳመይቲ አደ-መንበር ሃማደኤ

ብዮሴፍ ሃይለማርያም
አግእዞ

አግእዞ ደቀንስትዮ ንምርግጋጽ ኣብዝተኻየደ ነዊሕን መሪርን ቃልሲ፡ ኣብ ቅድመ- ግንባር ተሰሊፋ፡ ኣብ ምንቃሕን ምውዳብን ደቀንስትዮ፡ ዕድመኣ ዝወፈየት እያ። ቅድምን ድሕርን ናጽነት፡ ደቀንስትዮ ኤርትራ ኣብ ውሻጠ ወጺኣን ንናጽነትን መሰለንን ተቢዐን ክቃለሳ እጃም ኣበርኪታ። ዝበዘሕ ናይ ስራሕ ግዜኣ፡ ነቲ ኣብ 1979 ዝቐመ ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራ ብተወፋይነት ኣብ ምምራሕ ስለዘሕለፈቶ ድማ፡ ኣብ ኣእምሮ ደቀንስትዮ ሃገርና ፍሉይ ቦታን ዝኸርን ኣለዋ። ኣብ'ዚ ግዜ'ዚ፡ ሚኒስተር ዕዮን ማሕበራዊ ድሕነትን ብምዃን ንህዝባን ሃገርን ተገልግል ኣላ - ወ/ሮ ልኡል ገብረአብ። መጽሔት አግእዞ፡ መበል 40 ዓመት ምምስራት ሃማደኤ ኣጋጣሚ ብምግባር፡ ነዛ አደን ሓፍትን፡ ተጋዳሊትን መራሒትን ዝኸገኑት ገዲምን ውፍይትን ጓለንስተይቲ፡ ክብርቲ ጋሻኣ ጌራታ ኣላ - ሰናይ ንባብ፡-

*** ኣተዓባብዎኹን ኣሰላልፋኹን ናብ ቃልስንክትገልጽልና?**

- ዝሃብኩምኒ ዕድል ኣመስግን። ካብ ማእከላይ መነባብሮ ዝነበሮም ስድራ ኣብ ኣስመራ ተወሊደ ዓብዮ። መባእታን ማእከላይን ደረጃ ትምህርቲ ኣብ ቤት ትምህርቲ ኣብ ኮምቦሊ

ተማሂረ። ካልአይ ደረጃ ትምህርተይ ኣብ ቤት ትምህርቲ ቀይሕ ባሕሪ ቀጺለ ክሳብ 11 ክፍሊ ምስተማሃርኩ፡ ብሰንኪ'ቲ ኣብ 1975 ዝነበረ ኩነታት፡ ትምህርተይ ኣቋሪጸ ኣብ ህዝባዊ ግንባር ተወዲበ፡ ኣብ 1976 ድማ ተሰሊፈ። ድሕሪ ናጽነት፡ ናይ 12 ክፍሊ ትምህርተይ ዛዚመ። ቀጺለ፡ ምስ ኣፕን ዩኒቨርሲቲ ናይ ዓዲ እንግሊዝ ብናይ ርሕቀት ትምህርቲ ክልተ ዓመት ኤም.ቢ.ኤ ተማሂረ፡ ግና እቲ ትምህርቲ ስለዘቋረጸ፡ ዳግማይ ምስ ኣታባሰካ - ካናዳዊት ዩኒቨርሲቲ፡ ብዓውዲ 'መጽናዕቲ ማዕርነት' (Equity Studies) ብማሕበራዊ ስነፍልጠት ብደረጃ ማስተርስ ወዲአ። ኣብ ማሕበራዊ ሂወተይ፡ ኣብ ሜዳ ተመርዕየ፡ ስለስተ ኣወዳት ወሊደ፡ ናጽነት ርእየስ ድሮ'ውን እኖ-ሓጎ ኩይነ ኣለኹ።

*** ምስ ተሰለፍኪ፡ ገድሊከመይ ጸኒሑኪ?**

- እታ ቅድሚ ምስላፊይ ዝነበረትኒ ናይ ሓደ ዓመት ውዳብ፡ ኣዝያ ሓጊዛትኒ'ያ። ዓለምትናን ኣብታ ዝተመደብኩላ ጋንታ ዝነበራ ደቀንስትዮ ተጋደልትን'ውን፡ ጽቡቕ ተቐቢሎም ስለዝሓብሐቡኒ፡ ናብራ በረኻብዙሕ ኣይከበደንን።

*** ኣመጸጽኣኺን ናብ ሃገራዊ ማሕበርደቀንስትዮ ኤርትራ ከመይ እዩ ነይሩ?**

- ድሕሪ ተዓሊም፡ ኣብ ኣሃዱ ህዝባዊ ምምሕዳር'የ ተመዲበ። ኣብ ሳሕልን ኣፍዓበትን ኩይነ፡ ነቲ ናይ ምውዳብ ስርሓት ክነጥፈሉን ክመሃረሉን ዕድል ረኺበ። ሽዑ፡ ደቀንስትዮ ካብ ገዛኡን ወጺኦን ክእከባን ክመሃራን ከቢድ'የ ነይሩ። ብድሕሪ ሰብኡተን፡ ናብኣተን እናኸድናን ገዛኡን እናወዳልናን ግን፡ ክንውድብን ክኢልና። ብናይ ሓባር ጸዕሪ፡ ካብ ውሻጠ ከምዝወጸኣ ስለዝተገብረ፡ ብብቕሩብ ጉዳይ መሰላተን ክለዓልን ክስርሓሉን ጀሚሩ። ውዳብ ደቀንስትዮ፡ ንሃገራዊ ናጽነት ንምቅላስ ጥራይ ዘይኮነ፡ ማሕበራዊ ፍትሕን ቁጠባዊ መሰላትን ብፍላይ ማዕርነት ደቀንስትዮ ንምርግጋጽ ዝዓለመ ምዃኑ እናተነጸረ መጸኡ። እቲ ናይ ውዳብ መስርሕ ጽቡቕ ኣብ ዝኸደሉ፡ ካብ ህዝባዊ ምምሕዳር ወጺኦ ካድር ክመሃር ኣብ መበል ታሽዓይ ዙርያ ናብ ባቕስ ከይደ። ንሓጺር ግዜ ኣብ ሓይልታት - ብርጌድ 31 - ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል ተመዲበ። ኣብ ሓይልታት ፈለማ ተራ ተጋዳሊት፡ ዳሕራይ ኮሚሳር ጋንታ ኩይነ ሰሪሐ። ኣብ 1978፡ መስራቲ ጉባኤ ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኣብ ከረን ክካየድ ምድላዎት ተጻፊ ነይሩ። ብሰንኪ'ቲ ዝሰዓበ ወተሃደራዊ ኩነታት ስትራተጂያዊ ምዝላቕ ግን ክካየድ ኣይከኣለን። ናይ ኩናት ሃዋህው እኳ እንተነበረ፡ እቲ ጉባኤ ግድን ኣብ ዝሓጸረ ግዜ ክካየድ ስለዝተወሰነ፡ እተን ኣብ ህዝባዊ ምምሕዳራት ንሳተፍ ዝነበርና ተጋደልቲ፡ ካብ ሓይልታት ተሳሓብና ናብ ህዝባዊ ምምሕዳር ከምእንምለስ ተገይሩ። ኣብ 1979 ከኣ፡ ቀዳማይ ጉባኤ ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራ ኣብ ዓራግ ተኻዪዱ። እቲ ጉባኤ፡ ካብ ሜዳ፡ ካብ ሓራ ቦታታት፡ ካብ ድሕሪ መስመር ጸላኢ፡ ካብ ሃገራት ወጻኢ ዝመጽኦ ተወከልቲ ዘሳተፈ እዩ ነይሩ። ኣብቲ ጉባኤ ቀዲሙ ንድፊ ቅዋም ናይቲ ማሕበር ሰፊሕ ዘተ ተኻዪድሉ። ብድሕሪ'ዚ፡ ኣባላት ማእከላይ ባይቶን ፈጻሚት ሽማግሌን ከምኡ'ውን ናይ ኣርባዕተ ከባቢታት - ሰሜን ኣመሪካ፡ ኤውሮጳ፡ ማእከላይ ምብራቕን ኤርትራን - ወከልቲ ማሕበር ተመሪጸን። ሃማደኤ ብወግዒ ቆይሙ፡ ኣነ ኣደ መንበር ኩይነ ንሓሙሽተ ዓመት ከገልግል ተመሪጸ። ናይ ፈለማ ቤት ጽሕፈት ሃማደኤ ኣብ ሱዳን እዩ ነይሩ። ቀጺሉ ናብ በይሩት ተቐይሩ። ኣባላት ፈጻሚት ሽማግሌ፡ ናብ ኩሉ እናተንቀሳቐሳ፡ ኣብ ምሕያል'ቲ ማሕበርን ምድንፋዕ ሰውራን ኣበርቲዐን

ተቻሊሰን'የን። ማእከላይ ባይቶ ሃማደኤ ከአ፡ ካብ 1978 ከሳብ 1983፡ ኣብ ዓመት ወይ ኣብ ክልተ ዓመት እናተኣከበ፡ ናይ ኩለን ወከልቲ ጸብጻባት ሰሚራን ገምጊሙን ይሰርሕ ነይሩ። ብድሕሪ'ዚ፡ ኣብ 1983፡ ካልኣይ ጉባኤ ሃማደኤ ኣብ ዓራግ ተኸዩዱ። ሽዑ'ውን፡ ዳግማይ ኣደ መንበር ኩይነ ንሓሙሽተ ዓመት ተመሪጸ። ሓደስቲ ኣባላት ፈጻሚት ሽማግሌትን ማእከላይ ባይቶን ተመሪጸን ከአ፡ እቲ ስራሕ ቀጺሉ። ኣብ 1988'ውን ሳልሳይ ጉባኤ ሃማደኤ ኣብ ዓራግ ተቐኒዑ። ብጻይቲ ኣስካሉ መንቀርዮስ ኣደ መንበርነት ተረኪባቶ። ኣነ ከአ፡ ክሳብ ናጽነት ኣብ ህዝባዊ ምምሕዳር ዘባ ምዕራብ ጸሓፊት ኩይነ ሰሪሐ። ዓቕምን ብቕዓትን ዘለወን ደቀንስትዮ፡ ካብ ኩሉ ክፍልታት ናይ'ቲ ውድብ ኣብ'ቲ ማሕበር ከምዝመጽኦ ስለዝተገብረ፡ ሃማደኤ ክሳብ ናጽነት ብዝሓየለ ውዳብን ንጥፈትን ውጽኢታዊ ስራሕ'ዩ ሰሪሐ።

• ሃማደኤ ንክምስረት ዝደረገ ምክንያት እንታይ'ዩ?

ኣብ 1975፡ “ጠቕላሊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራ” ዝተሰምዩ ውዳብ ነይሩ እዩ። እዚ ግን ብላዕለዎይ ኣካል ዝቆመ እዩ። ነቲ ማሕበር ዘቐማ ሰባት ተመዚዘን፡ ብድሕሪኡ እቲ ናይ ውዳብ መስርሕ ጀሚሩ። ኣብቲ ዝሰዓበ ምዕባሊታት ግን ህዝባዊ ግንባር ካብቲ ናጽነት ምርግጋጽን ማሕበራዊ ፍትሕ ምንጋስን ዝብሉ መትከሉ ተበጊሱ፡ መስርሕ ኣቋውማ ማሕበር ካብ ታሕቲ ንላዕሊ ክኸውን እዩ ወሲኑ። ሓያል ውዳብን ሱታፊን ደቀንስትዮ፡ ናጽነት ካብ ዘረጋግጹ ኣዕኑድ ሓደ ምዃኑ ስለዝኣመነሉ፡ ኣብ ኣወዳድባኡ፡ ካብ ታሕቲ ጀሚሩ፡ ደፋእታዊ ምዕባሊ ሒዙ ከም ዝመጽእ ጌሩ። በዚ መሰረት፡ ኣብ 1977 ከምኡ'ውን ኣብ 1978 ኣብ ሰሜን ኣመሪካን ኣብ ኤውሮጳን ማሕበር ናይ ደቀንስትዮ ከምዝቐውም ተገብረ። ደረጃ ብደረጃ ድማ ኣብ ኩሉ ክባቢታት ተመሳሳሊ ውዳባታት ተፈጥረ። ኣብ መወዳእታ ከአ፡ ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ክምስረት ክኢሉ። ሃማደኤ፡ ተሪር ውዳብን ሓያል ንቕሓትን ሒዙ፡ ኣብ ሕቶ ናጽነት ደራሺ ተራ ተጻዊቱ እዩ። 'ሰላም ንደሊ ኢና፡ ግን ሰላም ምስ ፍትሒ' ዝብል ጭርሖ ሒዙ፡ ኣብ ኣህጉራዊ ዋዕላታት ደቀንስትዮ - ኮፐንሃገን ኣብ 1980፡ ናይሮቢ ኣብ 1985 ክሳተፍን ብቕዓቱ ከመስከረን ክኢሉ። ሃማደኤ ከም ዕላማ ሒዙ ዝተበገሰሉ፡ ደቀንስትዮ ብኸመይ ንቕሓተንን ውዳብኣንን ክብዮብላ፡ ኣብ ትምህርቲ ብኸመይ ይሳተፋ፡ ጥዕናኣን ብኸመይ ይረጋገጽ፡ ካብ ንዳኢ ልምዲታትን ድሑር ባህልን ብኸመይ ነብሰን ይሕይባ፡ ሕብረተሰብ ንዳኢ ልምድታት ንምውጋዱ ብኸመይ ብቐጻሊ ይዋሳእን ይጉስጉስን ዝብል ምስ ሓያል ብድሆታቱ ተሰሪሑሉ። ምስ ኣህጉራዊ ውዳባታት ዝምድናታት ምፍጣርን ተመኩሮታት ምልውዋጥን ከአ ብዕቱብ ተሰሪሑሉ። ቡብዓቕምኻ፡ ተመላሊእካ ምስራሕ ኣብ ውሽጢ ህዝባዊ ግንባር ዝተመሃርናዮ ኣሰራርሓ ስለዝነበረ ከአ፡ ምስ'ተን ኣሓት ሃገራውያን ማሕበራት፡ ብመንገዲ ህዝባዊ ምምሕዳር እናተወሃሃድና ንሰርሕ ነይርና።

• ማሕበር ምስ ቆመ፡ ተራን ኣበርክቶን ደቀንስትዮ ከመይ ቀጺሉ?

ሃማደኤ ምምስራቱ፡ ነቲ ኣብ ውሽጥን ኣብ ደገን ቡብተናጸል ዝካየድ ዝነበረ ቃልሲ ደቀንስትዮ፡ ኣብ ሓደ ሃገራዊ ጥርናፊ ተወሃሂዱ ከምዝካየድ ብምግባር ተሳትፎን ኣድማዕነትን ደቀንስትዮ ኣብ ምምጻእ ናጽነትን ምርግጋጽ ማሕበራዊ ፍትሕን ኣጸቢቐ ከምዝገባርግ ገይሩ እዩ። ጨናፍር ሃማደኤ ኤውሮጳ፡ ኣመሪካን ማእከላይ ምብራቕን፡

ምስ'ቲ ድሩት ዓቕመን ገንዘብ አዋጺአን ብዝሓየለ ንውድብን ክሕግዛ ኣኽኢሉወን። ኣብ ሱዳን ዝነበራ፡ ጨርቅን ካልእን ተጠቂመን ሞዴስ ሰሪሐን ክሰዳ ዕድል ፈጠሩለን። ኣብ ኩወት ዝነበረ ጨንፈር ሃማደኤ ምስ ጉዳያት ደቀንስትዮ ኩወታውያን ብምትሕባር፡ መንዲል ንጽህና እትሰርሕ ናይ ሞዴስ ማሸን ዓዲገን ንሜዳ ልኢኸን። ሰናይት ባህታ፡ ወርቁ ዘርአይን ካልኣት ኣባላት ጀማሂርን ተወሃሂደን ንኩነታት ደቀንስትዮ ኤርትራ ዝድህስስ ሰፊሕ መጽናዕቲ ክገብራ ክኢለን። ኣብ ውሽጢ ኤርትራ፡ ወከልቲ ተጋደልቲ ደቀንስትዮን ኣባላት ሃማደኤን ዝተሳተፉሉ ሰፊሕ ዋዕላ ተኸዩዱ። እዚ፡ ስጥመት ናይ ኣተሓሳስባ ንምሕያል ዝተገብረ ነይሩ። ነተን ኣብ ዝተፈላለዩ ክፍልታት ዝነበራ ተጋደልቲ ዓዲምካ'ውን፡ ኣብ ኤውሮጳ ናይ መጓሳጓሲ ዓውደ ዘተ ተኸዩዱ'ዩ። ነዚ ተኸቲሉ፡ እቲ ናይ ጎስጓስ ስርሓት ብደረጃ ጀርመን፡ ዓዲ ጥልያን፡ ኣመሪካን ካልኣትን ተኸዩዱ። እዚ ምትእስሳር'ዚ፡ ነቲ ማሕበር ሓይሊ ከብይኑዎ።

• ከም ማሕበር፡ ፈለማ ዝገጠመክን ብድሆእንታይ ነይሩ?

ሕብረተሰብና፡ ከም ዝበዝሑ ሕብረተሰባት መስፍናዊን ኣባታዊን ስርዓት ዝኸተል ብምንባሩ፡ ሱር በተኸ ማሕበራዊ ለውጢ ምምጻእ ቀሊል ኣይኮነን። ደቀንስትዮ ካብ ገዛአን ክወጻ ዮብለንን ዝብል እምነትን ኣተሓሳስባን፡ ኣብ ኩሉ ከባቢታት ኣብ ልዕሊ ደቀንስትዮ ዝዘውተሩ ዝነበሩ ጎዳኣቲ ልምድታትን ባህልታትን፡ ደቀንስትዮ ኣብ ብረታዊ ቃልሲ ክሳተፉ ዮብለንን ዝብል ዕንቅፋታት፡ ገለ ካብቶም ንሃማደኤ ዝገጠምዎ ብድሆታት እዮም ነይሮም። ንኣብነት፡ ኣሉታዊ ኣተሓሳስባ ናይ'ቲ ኣብ ትሕቲ ጸላኢ ዝነበረ ህዝብና ንምእላይ፡ በተን ኣብ ድሕሪ መስመር ጸላኢ ዝነበራ ኣባላት ሃማደኤ ዝተኸፍለ መስዋእትን ዘጋጠመን ማእሰርትን ዝወረደን ስቓይን ቀሊል ኣይነበረን። ኣብ ሓራ ቦታታት፡ ክሸቦ ንምውጋድ ዝተኸየደ ጉስጓስ፡ ደቀንስትዮ ከመይ ጌረን መሬት ይወስዳ ዝብል መረዳእታ ንምቕያርን፡ ርእሱ ዝኸኣለ ቃልሲ ሓቲቱ እዩ። “ክሸቦ ይወገድ” ዝብል፡ ኣብ ኣስማጥ ዝሓለፈ ውሳኔ ናቱ ውጽኢት'ዩ። ብመንገዲ ደርፍታት፡ ስነ-ጽሑፍ፡ ግጥምታትን ካልእን ዝግበር ዝነበረ ጉስጓሳት፡ ዝዳሎ ዝነበረ ስእላዊ መግለጺታት፡ ኣብ ደቀንስትዮ ንቕሓት ክሰርጽን ድሑር ኣተሓሳስባ ክሰዓርን ልዑል ተራ ተጻዊቱ'ዩ። ስለዚ፡ ሃማደኤ፡ ነዘም ዝገጠምዎ ኣሉታዊ ኣተሓሳስባ ሕብረተሰብ ኣብ ምቕያርን ማዕርነት ደቀንስትዮ ኣብ ኩሉ መዳይ ብግብራዊ ተሳትፎ ኣብ ምርግጋጽን፡ ምስ ውድብ ብምዃን ከቢድ ዋጋን ሓያል ጸዕሪን ከፊሉ ተግባራዊ'ዩ።

• ኣብ ሃገራት ወጻኢ ዝነበረ ውዳበታት-ደቀንስትዮን ተራኡ ኣብቲ ቃልሲን ከመይ ምገለጽኩዮ?

ኣብ ደገ ዝነበረ ሓያል ውዳበ ኤርትራውያን ደቀንስትዮ፡ ቆይ ናጽነት ንምስሳን ምሉእ ወይ ፍርቂ ደምዝ ናይ ምሃብ ወፊያታት መግለጺ ኣይርከቦን። ኣብ ግዜ ክረምቲ ክቱር ዛሕሊ ተጻዊረን ኣብ ጽርግያታት እናወጽኦ፡ ኣብ ሮሞዳን ሃሩር እናተጸወራ ብምስራሕ ዓንዲ ሕቕ ሰውራኣን ኩዮነን'የን። ኣብ ልዕሊ'ቲ ዕለታዊ ናብራኣንን ስራሕንን፡ ንነብሰን ሰዊኣን፡ ዓንገልቲ ሰውራኣንን ስድራቤተንን ከብይን። ናጽነት ኤርትራ ንምድጋፍ ጥርጉን (petition) መሊኣን ናብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣእትየን። ንናጽነት ኤርትራ ኣብ ዝድግፉ ሰላማዊ ሰፍልታት ተሳትፈን። ኣምባሳደራት ሃገረን ብምዃን፡ ኣብ ምምጻእ ናጽነት ዘይሃስስ ታሪኽ ወሪቕን። ኣብ ዓለም፡ ብዛዕባ ኤርትራን ፍትሓዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራን

አፍልጦ ንኸዓቢ እጃመን አበርኪተን። ስለዚህ፡ ካብ ሱዳን ጀሚርካ፡ ማእከላይ ምብራቕ (ስዑድያ፡ ኩወት፡ በይሩት፡ ባሕሬን ኢማራት፡ ግብጺ፡ ኬንያ ወዘተ)፡ ኤውሮጳ (ዓዲ ጥልያን፡ ጀርመን፡ ዓዲ እንግሊዝ፡ ሸወደን፡ ነዘርላንድን ስካንደኒቭያን...)፡ አመሪካን ካናዳን ዝነበራ ደቀንስትዮ፡ ኣብ ሕብረተሰብ ኤርትራ ልሉይ ግደ ከምዘለወን ብግብሪ ኣረጋጊጸንዮን። እዚ ከኣ፡ እቲ ውዳብ ካብ ውሻጦ ናብ ቅርፍ ንኸወጽእ ህዝባዊ ግንባር ብዘጣጥሖ ባይታን ዝተፈጥረ ንቕሓትን ዝተረኸበዮ።

• ድሕሪ ናጽነት መዓስ ናብ ሃማደኤተመሊስኪ? ንተሳትፎ ደቀንስትዮ ኣብ ግዜ ናጽነት'ከ ከመይ ትገልጽዮ?

ካብ ናጽነት ክሳብ 1998፡ አመሓዳሪት ዓዲ-ቐይሕን ሓላፊት ቴለኮሙኒኬሽንን ከወይነ ሰሪሖ። ኣብ ሓምሻይ ጉባኤ ኣብ 1998 ከኣ እንደገና ናብ ሃማደኤ ተመሊሶ፡ ክሳብ 2014 ኣደ መንበር ከወይነ ሰሪሖ። ሃማደኤ፡ ኣብ እዋን ሓርነታዊ ቃልሲ ኩሉ ዓቕሙ ኣብ ምምጻእ ናጽነትን ሂወት ገድሊን ኣቕኒዑ እዩ ዝሰርሕ ዝነበረ። ድሕሪ ናጽነት ከኣ ብሓድሽ መንፈስ ዘድሊ ዳግመ ምውዳብ ተገይሩሉ፡ ናብ'ቲ ምርግጋጽ ማሕበራዊ ፍትሒን መሰልን ደቀንስትዮ ጠመተ ገይሩ ተበጊሱ። ደቀንስትዮ ኣብ ትምህርቲ ክሳተፋ፡ ጥዕናኣን ክረጋገጽ፡ ኣብ ፖለቲካዊ ስልጣን እጃመን ከበርክታ ተሰሪሖሉ። ነዚ ብጻይቲ ኣስካሉ ብዝግባእ ክትገልጹ ትኸእል'ያ። ከምቲ ዝገለጸክዎ፡ ቅድሚ ናጽነት፡ ኩሉ ዓቕሚ ናጽነት ናብ ምምጻእ እዩ ቀኒዑ ነይሩ። ድሕሪ'ቲ ኣብ 1998 ዝተኸየደ ሓምሻይ ጉባኤ ከኣ፡ “ክንቅጽል ኣለና” ዝብል በተን ኣብ ደገ ዝነበራ ደቀንስትዮ ጠለብ ስለዝቐረበ፡ ንኡ ዝድርኽ ወራር ወያነ እውን ስለዝመጸአ፡ እቲ ውዳብ ኣብ ውሽጥን ደገን ዳግም ተበራቢሩ። ‘ሃገሪይ ስልማተይ’ ዝብል ጭርሖ ተላዒሉ፡ በቲ ዝነበረ ኒሕ ቀጸሉ። ደቀንስትዮ ኤርትራ፡ ዓበይተን ንእሽቶኣን፡ ሂወተን፡ ገንዘብንን ወርቀንን ንምክልኻል ሃገር ወፍዮን። ኣብ እዋን መኸተን ልምዓትን፡ ውዳብኣን ኣሓይለን ተዋሲኣን። ዘይፍትሓዊ እገዳን ውዲታትን ኣብ ምፍሻል ብስጥመት ሰሪሖሉ። እቲ ሓያል ወዳባይ ዘይውድብ ዓቕሚ ደቀንስትዮ ኤርትራ ከኣ ብግብሪ ተራእዮ። ብፍላይ መንእሰያት ደቅና፡ ኣሰር ኣደታተን ስዒብን፡ ኣብ ምውሓስ ሃገር፡ መዘና ኣልቦ ግደ ብምጽዋትን መስዋእቲ ብምኸፋልን ንታሪኽ ደቀንስትዮ ዳግማይ ኮሊዐንኡ። ታሪ ኤርትራ ከኣ ወትሩ ክዝክረን ክነብር'ዩ።

• ኣበርክቶ ሃማደኤ ኣብ ማሕበረ- ቍጠባዊ ህይወት ደቀንስትዮኸ?

ወራር ወያነ ምስ ተሳዕረ፡ ደቀንስትዮ ዝተፈላለዩ ሞያ ዓጢቕን ንሂወተንን ንሃገርን ብዘርብሕ መንገዲ ኣብ ልምዓትን ህንጻትን ሃገር እጃመን ከበርክታ ብዝወጸአ መምርሒ መሰረት፡ ኣብ ኩሉ ሞያታት - ህንጻ፡ ማሸነፊ፡ ትራክተር፡ ምህድስና ወዘተ. ተመዲቦን ብልዑል ወኒ ክሰርሖ ክኢለንዮን። ኣብቲ መንግስቲ ዘውጽኦ መደብ፡ ኣበርክቶ ሃማደኤ፡ ኣብ ምጉሰጻስን ምሕያልን ደቀንስትዮ ከኣ ልዑል እዩ ነይሩ። ኣብ ደቀንስትዮ ዝዝውተር ዝነበረ ጸቓጢ ባህልን ጎዳእቲ ልምድታትን'ውን ብዕቱብ ስላ ዝተሰርሖሉ፡ ኣብ ምውጋድ ደረጃ ተበጊሑ ኣሎ ክንብል ንኸእል። እቶም ብዘይ ወዳል ሕደር ክውገዱ ኣለዎም ዝተባህሉ'ውን፡ ብኣዋጅ መንግስቲ ከምዝጸንዑ ተገይሩ። ክሸቦ፡ መርዓ ትሕቲ- ዕድመን ፍልልይ ኣብ ውርሻን ብኣዋጅ መንግስቲ ከምዝተርፉ ስለዝገብረ ኣብ ጽቡቕ ደረጃ ምዕባለ ተበጊሑ። እቲ መሰረታዊ ግን፡ ኣብ ሕብረተሰብ ንቕሓትን ኣፍልጦን ምሕዳር ስለዝኸነ፡

ቀጻሊ ጉሰጓሰን ምቁጽጸርን ከግበረሉ ይግባሉ። ነዚ ሃማደኤ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኩለን ኣካላት መንግስትን ማሕበራትን ጸቂጠን ክሰርሓሉ ዘለዎን እዩ። ብመገዲ ማዕከናት ዜና ንደቀንስትዮ ዘቋሽሽን ዝደቁስን ድራማታት፡ ፊልምታትን ካልእ ባህላዊ ነጻብራቓትን ክንቃለሶ ዘለና'ዩ። ኣብ ምድልዳል መሬት'ውን ሓያል ስራሕ ተግሚሙ'ዩ። ደቀንስትዮ ልዕሊ 30% መሬት ናይ ምውናን መሰል ረኺበን ኣለዎ። እዚ ምስ ካልኣት ሃገራት ክነጻጸር ከሎ ቀሊል ኣይኮነን። “ደቀንስትዮ ጤሳ ክወስዳ የብለንን” ዝብል ኣብ ገለ ዓድታትን ከተማታትን ዝነበረ ኣተሓሳስባ'ውን ሳላ ደገፍ መንግስቲ ተመኪቱ። ኣብ ቊጠባዊ መዳይ፡ ብሰንኪ ኣብ ልዕሊና ዝተሰገደደ ዘይፍትሓዊ እገዳ፡ ብሃገር ጥራይ ዘይኮነ ብውልቅን ብስድራቤትን ደረጃ'ውን ሳዕቤኑ ቀሊል ኣይነበረን። እንተኹነ፡ ደቀንስትዮ ኣብ ቊጠባዊ መዳይ ኣብ ፋብሪካታትን ካልኣት ወሃብቲ ኣገልግሎታትን ብማዕረ ክሰርሓ ንቕሓት ክሓድር ክኢሉ'ዩ። ምስ ኣስራሕቲ ብምርድዳእ'ውን ኣብ ትካላት ስራሕ፡ መውዓሊ ህጻናት ክኸፈት ብሃማደኤ ተጻዒሩሉ፡ ጽቡቕ ይግስግስ ኣሎ። ነፍሲ- ወከፍ ትካል ከኣ፡ ነዚ ብዝሓየለ ክትደፍኣሉ ኣለዎ። ካልእ፡ ኣብ ደገ ብዘለዎ ኣባላት ሃማደኤ፡ ኣብ ኩለን ከተማታት ኤርትራ ኣብ ምስልጣን ደቀንስትዮ ዝውዕል ማእከላት ይህነጽ ኣሎ። እዚ ኣብ ቊጠባዊ ሂወት ጽጉማት ደቀንስትዮ ተራኡ ክጻወት ዓቢ ትጽቢት ይግበረሉ።

• ደገፍ መንግስቲ ኣብ ምርግጋጽ መሰላት ደቀንስትዮ?

መንግስቲ፡ ነቲ ድሮ ክሰርሓሉ ዝጸንሐ ምውጋድ ኩሉ ኣድልዎ፡ ኣብ 1995 ኣብ መሰላት ደቀንስትዮ ብኣህጉር ደረጃ ክታሙ ኣንቢሩን እምንቶኡ ዳግም ኣረጋጊጹን'ዩ። ንማሕበራዊ ፍትሕን መሰልን ደቀንስትዮ ደጊፎም ዝወጽኡ ኣዋጃት ኣብ ምክትታልን ምትግባርን'ውን ዕዉት ስራሕ ግሚሙ። ደቀንስትዮ፡ ሚኒስትራት ኩይነን ኣብ'ቲ ዝለዓለ ፖለቲካዊ ስልጣን መጸኣን፡ ኣብ ባይቶ 30% መናብር ክሕዝኣለን ተወሲኑ። ኣብ ትምህርቲ፡ እወታዊ ኣድልዎ ኣብ ማትሪክ ተኣታትዩ። በዚ ድማ ኣብ ዝተፈላለየ ዓውደ-ትምህርቲ ኣትየን ክስልጥና ዕድል ረኺበን። ኣብ'ቲ ንደቂ-ተባዕትዮ ጥራይ ተሓዚኡ ዝጸንሐ ሞያ ብምእታው ድማ ብሉጻት ሞያውያን ክኹናን ብዝለዓለ ነጥቢ ክምረቓን በቂዐን። ኣብ ትምህርቲ ዝነበረ ንግቕሚ ደቀንስትዮ ዝድርት ኣተሓሳስባ ተሳዒሩ። ኣብ እዋን ሕርሲ ዝነበረ መጠነ ሞት ኣደን ዕሽልን ክጎድል ሚኒስትሪ ጥዕና ዝከኣሎ ጽዒሩ። ብመንጽር ከባቢና ዘለዎ ሃገራት - ኬንያ፡ ኡጋንዳ ወዘተ. ክርእ ከሎ፡ ኤርትራዊያን ደቀንስትዮ ናይ ብሓቂ ዕድለኛታት ኢና። እዚ ውጽኢት ናይ ዝሓለፈ ቃልሲ'ዩ። መሰል ናይ ምንቅስቓስ'ውን ሓደ ካብ'ቲ መንግስቲ ዝፈጠሮ ዕድል'ዩ። ስለዚ፡ መንግስቲ ንደቀንስትዮ ኣብ ሕብረተሰብ ግቡእ ቦታኣን ክሕዛ ልዑል ጠመተ ሂቡ ሰሪሕሉን ይሰርሓሉን ኣሎ።

• ዝበዝሕ ግዜኺ ኣብ ንጥፊታት ማሕበር ኢኺ ኣሕሊፍክዮ'ሞ፡ ኣብዚ መበል 40 ዓመት ምምስራት ሃማደኤ እንታይይስምዓኪ?

ኣነ፡ እንቋዕ ኤርትራዊት ኩንኩ፡ እንቋዕ ኮኣ ኣብ ህዝባዊ ግንባር ክስለፍ በቓዕኩ'የ ዝብል። ኣብኡ ተሃሂጸን ተመልሚለን ዝግበኹ'ዩ። ተመላሊእካ ምስራሕ ዝብል መትከል ህዝባዊ ግንባር ስለዝሰነቐኩ፡ ምስ ብጾተይ ክሰርሕን ዓቕመይ ከበርክትን ክኢለ። እዚከኣ፡ ውጽኢት ናይ'ቲ ኣርሒቕ ዝጥምትን ክንዮ ናጽነት ምዕብልትን ስልጥንትን ኤርትራ ትህነጸሉ ባይታ

ዘጣጥሉን መሪሕነት ህዝባዊ ግንባር'ዩ። አካል ናይ'ዚ ኩይነ ምዕባይን ምቅላሳይን ከአ ሓበን እስምዓኒ።

• አብ መወዳእታ ተመሓላልፍዮመልእኽቲ እንተሎ?

ጉዕዞ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ፡ በቲ ንርሑቕ ዝጥመት መሪሕነት ህዝባዊ ግንባር እናተቐለሰ፡ ናጽነት አምጺኡን ልኡላውነት አኸቢሩን'ዩ። ነታ ምዕብልትን ስልጥትን ኤርትራ ክውንቲ ንምግባራ ከአ፡ ሕጂ'ውን እምነትና፡ ጽንዓትናን ጻዕርናን ክንቅጽሎ አዘኻኸር። ካልእ፡ ልዕሊ 60% አባላት ሃማደኤ መንእሰያት ደቀንስትዮ'ዮን፡ ጽባሕ ንግሆ'ውን ፍልጠትን ዓቕምን ዝደርዓ ውፉያት መሪሕትን አገልገልትን ደቀንስትዮ ከምዘድልያና ርዱእ'ዩ፡ ስለዚ፡ ተካእቲ ደቀንስትዮ አብ ምፍራይ አበርቲዕና ንስራሕ፡ መንእሰያት ደቀንስትዮ'ውን፡ ነብሰን አብ ምዕባይ ብተገዳስነት ክጽዕታ እላቦ - ርሑስ ዝኸሪ መበል አርብዓዓመት ምምስራት ሃማደኤ ይግበረልና።